

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

احکام مصیحتی
در فقہ اسلام

جمہور اسلام دانش گاہ
سید محمود مدنی

www.ketab.ir

مدنی، سید محمود، ۱۳۴۳ -
احکام مصلحتی در فقه اسلامی / سید محمود مدنی. - مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۹۳،
ISBN 978-964-971-680-0
۲۶۰ ص.
فیبا.
۱. مصلحت (اصول فقه) .
۲. مصالح عمومی (اصول فقه)
۳. حسن و قبحه الف. بنیاد
ب. عنوان.
پژوهشهای اسلامی.
۱۳۹۳ الف ۴ م / ۷ / ۱۶۱ BP
کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

احکام مصلحتی در فقه اسلامی

حجة الإسلام و المسلمین دکتر سید محمود مدنی

ویرایش علمی: دکتر محمدرضا محمدزاده رضوی

ویرایش ادبی: گروه ویراستاری

چاپ اول: ۱۳۹۳ / ۱۰۰۰ نسخه، وزیری / قیمت ۱۰۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: صندوق پستی ۳۶۶-۱۱۳۵

مراکز توزیع:

تلفن و دورنگار واحد فروش بنیاد پژوهشهای اسلامی: ۲۲۳۰۸۰۳

فروشگاه‌های کتاب بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: ۲۲۳۳۹۲۳، قم: ۷۷۳۳۰۲۹

www.islamic-rf.ir

info@islamic-rf.ir

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۲۴.....	ارکان حکم مصلحتی.....	۷.....	در آرای بر فقه.....
۲۴.....	۱. وجود منفعت و یا دفع مضرت.....	۱۱.....	مقدمه.....
۲۴.....	۲. موافقت با مقصود شارع.....	۱۱.....	نیاز به قانون.....
۲۵.....	۳. عدم تراحم با مصلحت اقوی.....	۱۱.....	قانون و نیاز.....
۲۶.....	۴. عدم تصریح به حکم در شریعت مقدس.....	۱۲.....	اسلام و مشکل تغییرات.....
۲۶.....	۵. موقتی بودن.....	۱.....	اجتهاد و مصلحت.....

فصل دوم

حکم مصلحتی

۶۱ - ۳۰

الف. تبعیض، اتمام از مصالح و	۱۵.....
مفاسد.....	۳۰.....
ب: مصلحت و حسن و قبح.....	۳۵.....
حسن و قبح عقلی.....	۳۵.....
رابطه حسن و قبح و مصلحت و مفاسد	.....
.....	۳۶.....
دیدگاه‌ها در رابطه با حسن و قبح	.....
عقلی.....	۳۸.....

فصل اول

کلیات و مفاهیم

۲۹ - ۱۵

معنای لغوی حکم.....	۱۵.....
معنای اصطلاحی حکم.....	۱۶.....
مصلحت از نظر لغوی.....	۱۷.....
معنای اصطلاحی مصلحت.....	۱۷.....
انواع مصلحت.....	۲۱.....
مصلحت طبق نظر مصطفی زرقاء.....	۲۲.....
تحریف مصلحت از نظر مصطفی	.....
شبلی.....	۲۲.....

۸۶.....	مناصب فقها.....	الف. اصولیان امامیه که عمده و
۸۶.....	ولایت.....	مشهورند..... ۴۱
۸۷.....	۱. ولایت تشریحی.....	ب. انسان و حق قانون‌گذاری..... ۴۳
۸۸.....	۲. ولایت فتوا.....	بیان قرآن..... ۴۳
۹۱.....	۳. ولایت در قضاوت.....	بیان روایات..... ۴۵
۹۳.....	۴. ولایت سیاسی و تدبیری.....	معرفی اجتهاد..... ۴۹
۹۵.....	بررسی نظریات.....	تعریف نص..... ۵۱
۹۵.....	بررسی نظریه سوم.....	جایگاه اجتهاد..... ۵۳
۹۵.....	احکام حکومتی در منطقه الفراغ.....	آیات قرآنی اجتهاد مقابل نص..... ۵۷
۹۸.....	منطقه الفراغ و محدوده آن.....	سیر تاریخی اجتهاد در مقابل نص..... ۵۸
۱۰۰.....	پاسخ به شبهه‌های مهم.....	آیا احکام مصلحتی، اجتهاد در مقابل نص
۱۰۳.....	ادله این ولایت.....	است؟..... ۵۹
۱۰۴.....	بررسی نظریه چهارم.....	
۱۱۰.....	پریش و پاسخ.....	
	مقدمه ولایت و حکم حکومتی در	
۱۱۱.....	کتاب ما فی ذلک من الله.....	
۱۱۲.....	ادله ولایت مصلحتیه.....	
۱۱۳.....	الف. دلیل شرعی.....	
۱۱۶.....	ب: ادله نقلی.....	
۱۲۱.....	خلاصه نظریه.....	
	ب) احکام مصلحتی بر اساس عناوین	
۱۲۲.....	ثانوی.....	
۱۲۲.....	تعریف حکم اولی و ثانوی.....	
۱۲۵.....	عناوین ثانوی.....	
		فصل سوم
		انواع و ادله حکم مصلحتی
		۶۲ - ۲۳۲
		الف) احکام مصلحتی حکومتی..... ۶۳
		مصادیق احکام حکومتی..... ۷۳
		مسئولیت‌ها و محدودیت‌های حاکم..... ۷۹
		مناصب پیامبر ﷺ..... ۷۹
		۱. تبلیغ وحی و معارف الهی..... ۸۰
		۲. قضاوت..... ۸۰
		۳. اجتهاد و فتوا..... ۸۲
		۴. حکومت، ولایت و امامت..... ۸۴
		مناصب ائمه معصومین علیهم السلام..... ۸۶

منابع □ ۵

۱. تقیه..... ۱۲۵
۲. اضطراب..... ۱۲۶
۳. اکرام..... ۱۲۷
۴. عسر و حرج..... ۱۲۸
۵. صلح..... ۱۳۰
۶. صلح..... ۱۳۱
۷. شریعت..... ۱۳۱
- ۸-۹-۱۰. نذر و عهد و قسم..... ۱۳۲
۱۱. اطاعت از و بوس..... ۱۳۲
۱۲. الزام مخالفین..... ۱۳۳
۱۳. اهم و مهم..... ۱۳۳
۱۴. اختلال نظام..... ۱۳۴
۱۵. حکم مصلحتی (مصلحت نظام و صلح)..... ۱۳۴
- ۱۳۶.....
- آیا مصلحت نظام و حفظ نظام عنوان ثانوی است؟..... ۱۳۷
- ج) حکم مصلحتی بر مبنای استحسان..... ۱۳۹
- معنای استحسان..... ۱۳۹
- بررسی تعریفات..... ۱۴۰
- اقوال درباره استحسان..... ۱۴۳
- ادله استحسان..... ۱۴۶
- د. احکام مصلحتی بر اساس مصالح مرسله..... ۱۵۱
- ۱۵۱.....
۱. تقیه..... ۱۲۵
۲. مفهوم اصطلاحی..... ۱۵۲
۳. اقوال درباره مصالح مرسله..... ۱۵۴
۴. ادله مصالح مرسله..... ۱۵۹
۵. موضوع مصالح مرسله..... ۱۶۳
- نکته‌ای مهم: سر اختلاف‌ها..... ۱۶۶
- ه) احکام مصلحتی بر مبنای نظریه عرف و عادت..... ۱۷۳
- عرف و عادت در لغت و اصطلاح..... ۱۷۳
- عرف و عادت در اصطلاح اصولیان و فقها..... ۱۷۴
- فرق عرف و عادت..... ۱۷۷
- عرف و عادت با اجماع..... ۱۷۸
- اقسام عرف..... ۱۷۸
۱. عرف اجماعی شده..... ۱۷۸
۲. عرف بی‌اجماع شده..... ۱۷۹
۳. عرف مسکوتی..... ۱۷۹
- کاربرد عرف در فقه..... ۱۸۰
۱. نقش عرف در تشخیص بدلول الفاظ..... ۱۸۰
۲. نقش عرف در تقیید قراردادهای..... ۱۸۳
۳. نقش عرف به مثابه مصدر احکام..... ۱۸۷
۱. موارد عدم نص..... ۱۸۷
۲. عرف در موارد منصوص..... ۱۹۰

۲. فهم مقاصد بر اساس حکم عقل..... ۲۲۶	عرف در مقابل نص و نظریات فقها..... ۱۹۱
۳. فهم مقاصد از راه تصریح نصوص..... ۲۲۷	ادله حجیت عرف..... ۱۹۵
۴. فهم مقاصد بر اساس استقرا..... ۲۲۸	بررسی دلیل..... ۱۹۷
۵. فهم مقاصد بر اساس ظن..... ۲۳۰	۳. سنت تقریری..... ۱۹۹
چکیده بحث..... ۲۳۲	۴. اجماع..... ۱۹۹
	۵. حج و ضیق..... ۲۰۰

فصل چهارم

موجع تشخیص مصلحت

۲۴۹ - ۲۳۳

الف: جایگاه مجمع تشخیص مصلحت نظام ۲۳۳	کاربرد نظریه فقه المقاصد در افراط..... ۲۰۱
ب. شورای استفتاء..... ۲۴۱	کساربرد نظریه فقه المقاصد و تفریط..... ۲۰۴
تشخیص حکم مصلحتی و محدوده آن..... ۲۴۱	پیشینه این نظریه..... ۲۰۸
ح. منوع فتوا..... ۲۴۲	اقوال و نظریات..... ۲۱۰
منابع..... ۲۴۹	۱. فهم مجتهد بدون تقلید به نصوص..... ۲۲۵

